

Rimljani u pakračkom kraju

udžbenik za vičajne povijesti

Stjepan Benković

Rimljani u pakračkom kraju

udžbenik zavičajne povijesti

V. razred

Autor:	Stjepan Benković
Izdavač:	Povijesno društvo Pakrac - Lipik
Lektor:	Sonja Tomašević
Izrada naslovnice:	Zdenko Vukoja
Grafička priprema:	Ivan Černi / FOTOimago
Naslovnica:	Rimski spomenik iz Brusnika (prvi s desna) u atriju Arheološkog muzeja u Zagrebu
Zadnje korice:	Kamena ploča iz Pakraca s likom Herkula s toljagom
Tisak:	Tiskara Arca d.o.o.
Naklada:	300 komada
Godina:	2016.

ISBN 978-953-57199-2-2 (Udžbenik zavičajne povijesti pakračkog kraja)
ISBN 978-953-57199-4-6 (sv. 2: Rimljani u pakračkom kraju)

Rimljani u pakračkom kraju

Koji je narod živio na prostoru današnje Hrvatske prije dolaska Rimljana? Nabroji njegova plemena? Koje je ilirsko pleme živjelo na prostoru današnje Slavonije? Kada Rimljani osvajaju naše krajeve? Što je romanizacija? Tko su bili veterani? Što znaš o rimskim cestama?

Rimska cigla iz Brezina ukrašena znakom ribe, starim simbolom kršćanstva

Jazi i Aquae Balissae

Na prostoru od rijeke Sutle i Varaždinskih Toplica pa sve do Velike i Požeške doline živio je ilirski narod **Jaza**, što znači da su Jazi nastanjivali i pakrački kraj. Rimljani su zavladali ovim područjem krajem stare i početkom nove ere te pokorili starosjedioca. Rimska vojska je sagradila vojne logore na strateškim mjestima, a zatim ih povezala rimskim cestama. Ubrzo počinju nastajati rimski gradovi te se vrši romanizacija starosjedilačkog stanovništva.

Središte plemena Jaza nalazilo se u gradu **Aquae Balissae** (Akve Balise). Bio je to rimski

grad, važno gradsko i upravno središte te putna postaja čiji položaj zbog nedostatak povijesnih izvora ne možemo točno odrediti. Dio povjesničara smatra kako je Aquae Balissae zbog termalnih izvora bio današnji Lipik, dok bogatstvo rimskih nalaza i spomenika upućuje na Daruvar.

Koje je ilirsko pleme naseljavalo pakrački kraj? Koji je rimski grad bio njihovo središte? Zašto se povjesničari ne mogu usuglasiti gdje se nalazio taj grad?

Rimske ceste i lokalitete na kojima su pronađeni povijesni izvori iz rimskog doba

Rimske ceste

Najvažnija rimska cesta u pakračkom kraju bila je ona koja je spajala Sisciu (današnji Sisak) s Mursom (Osijek). Ova je cesta bila važna jer se koristila u vri-

jeme kada su velike poplave zatvorile važnije ceste koje su prolazile dolinom Save i Drave. U pakračkom kraju prolazila je uglavnom povišenim rubom doline rijeke Pakre. Uz nju su se nalazila rimska naselja o čemu svjedoče rimski nalazi pronađeni u *Poljani, Brezinama, Pakracu, Kusionjama i Brusniku*.

U Mannieani (današnji Pakrac) ovaj uzdužni pravac križao se s poprečnim koji je dolazio iz Salone, preko Servitiuma (Bosanska Gradiška) na rijeci Savi, do Manniene, te odavde dalje prema sjeveru. Jedan sporedni krak rimske ceste vodio je od Dragovića preko Grahovljana do Bijeje, što dokazuju ostatci rimske ceste nedaleko Grahovljana.

Koja je rimska cesta prolazila pakračkim krajem? U čemu je njezina važnost? U kojim su naseljima pronađeni ostatci iz rimskog doba? Gdje su pronađeni ostatci rimske ceste u našem kraju?

Mannieana

Na području današnjeg Pakraca u rimsko je doba postojala putna postaja **Mannieana** (Menejana). Nalazila se na raskrižju već

Rimska kamena ploča iz Pakraca

spomenutih rimskih cesta. Tu je 1962. godine tijekom građevinskih radova pronađena kamena ploča na kojoj je prikazan **Herkul** s toljagom. Ploča se nalazila u manjem svetištu prometne postaje Mannieana koje je služilo za štovanje cara od strane ljudi koji su se tamo zatekli. Nažalost, ovom se spomeniku izgubio svaki trag i o njemu svjedoči samo ova fotografija. Ploča s likom Herkula je za sada jedini rimski nalaz iz Pakraca.

Kako se zvala rimska putna postaja na mjestu današnjeg Pakraca? Koji je rimski spomenik pronađen u Pakracu? Što je na njemu prikazano? U kojim su još mjestima pakračkog kraja pronađeni ostatci rimskih građevina?

Rimski spomenik iz Brusnika

Godine 1913. na oranici u Brusniku pronađen je nadgrobni spomenik izrađen od žučkastog pješčenjaka. U središnjem dijelu spomenika prikazan je vojnik s pojasom, mačem i štitom. Uz njega je žena s kapom na glavi i ogrlicom oko vrata te pticom u rukama. Spomenik su podigla četvorica sinova svojoj majci Prisci i njezinom mužu Aureliju Nasonu, vojniku IV. legije. Danas se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu. U blizini mjesta pronalaska ovog spomenika pronađeni su

ostatci rimskoga stupa, kameno popločje te veći broj klesanog kamena, ostataka veće i raskošnije rimske vile - vile rustice. Godine 2015. na jednoj oranici u Brusniku pronađeno je podnožje rimskog nadgrobnog spomenika. Svi ovi nalazi upućuju da je ovdje postojalo važno rimsko naselje.

Kome je podignut nadgrobni spomenik iz Brusnika? Tko ga je podigao? Gdje se spomenik čuva? Što je pronađeno u blizini mjesta pronalaska nadgrobnog spomenika u Brusniku? Što možemo iz toga zaključiti?

Rimski nadgrobni spomenik iz Kusonja

Učenik osnovne škole u Pakracu 1990. godine upoznao je svoju nastavnicu povijesti s postojanjem kamenog bloka koji je virio iz zemlje na oranici u Kusonjama. Iste je godine kamen iskopan i pohranjen u osnovnu školu u Pakracu. Riječ je o rimskom nadgrobnom spomeniku koji se sastoji od dva kamena bloka: donjeg dijela – podnožja i gornjeg dijela - nadgrobnog spomenika s natpisom na latinskom. Na spomeniku piše da ga rimskom vojniku Kasiji Sekstu podižu tri brata i nasljednici. Potječe s kraja drugog ili početka trećeg stoljeća, a danas se nalazi u parku kurije Janković u Pakracu.

Tko je i kome podigao rimski nadgrobni spomenik iz Kusonja? Opiši ga! Gdje se danas nalazi?

Ostatci rimske cigle, crijepa i keramike pronađeni su na čak pet arheoloških lokacija u **Badljevini**. Iste pronalazimo i danas na

Ostatci rimske ceste kod Grahovljana

oranicama uz željezničku prugu u **Brezinama**. Dvije rimske cigle nedavno su izorane na oranici u **Poljani**. Svi ovi nalazi upućuju na naseljenost navedenih lokacija u rimsko doba.

Rimski nadgrobni spomenik iz Kusonja

Izvor:

Siniša Njegovan Stárek, tadašnji djelatnik Općine Pakrac zadužen za kulturu, u povijesnom tekstu Rimski nadgrobni spomenik iz Kusonja opisao je kako je sa suprugom Zdenkom, tadašnjom učiteljicom povijesti u Pakracu, sudjelovao u pronalasku i iskopavanju rimskog spomenika iz Kusonja:

Učenik Saša Radešić iz Kusonja nekoliko dana poslije nastave o rimskoj povijesti zavičajnog kraja, obavještava svoju nastavnicu Zdenku Stárek da je na neobrađenoj oranici, berući poljsku salatu u društvu s bakom, naišao na dio kamenog bloka koji viri iz zemlje, a na kojemu se nalazi nekoliko uklesanih latinskih slova... Saša Radešić je suprugu i mene doveo do neobrađene oranice u Kusonjama koja se nalazi oko 600 metara od kuće njegova djeda i bake kod kojih je živio. Ugledali smo petinu kamenog bloka s rimskim natpisom (tek početna slova natpisa u gornjem lijevom uglu) koji nije bio pod zemljom i odlučili taj kameni blok iskopati.

Međutim, tada nastaju problemi jer nitko nije zainteresiran za taj kameni blok. Telefonom sam nazvao Arheološki muzej u Zagrebu i Zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku, ali odgovor je bio isti: nisu zainteresirani. U Pakracu u to vrijeme nije bilo muzeja niti zainteresiranih institucija za takav nalaz. Na koncu je supruga dogovorila s Marijom Kapetanović, ravnateljicom osnovne škole iz Pakraca, da kameni blok pohranimo u predvorje škole.

...Zajedno s vlasnikom zemljišta pripremili smo sve potrebne alate, užad i traktor za izvlačenje ne tako laganog kamenog bloka. Iskapanje je obavljeno 25. veljače 1990. godine uz prisustvo podosta znatijelnika iz Kusonja, grupe mladih povjesničara OŠ iz Pakraca i arheologinje Dubravke Sokač – Štimac. Ispod djelomično vidljivog kamenog bloka očekivali smo keramičku ili staklenu posudu s pepelom pokojnika, možda i podzemnu grobnicu, međutim nakon iskapanog i iz zemlje izvučenog kamenog bloka, nemalo smo se iznenadili ugledavši ispod i drugi kameni blok, odnosno bazu s udubinom za prvi iskopani kameni blok.

...Slične spomenike s natpisima i sličnom ornamentikom imao sam prigode, u nekoliko navrata, vidjeti i prije ovog iskapanja u Rimsko-germanskom muzeju u Kölnu koji je bio jedan od najvećih i najbogatijih muzeja u svijetu s izlošcima iz rimskog doba. Približno jednake spomenike, kakve smo iskopali u Kusonjama, imao sam prigodu vidjeti i dobro osmotriti u muzejima u Veroni, Padovi, Belunu, Parizu (Luvre) i Rimu. Nakon usporedbe, bilo je lako zaključiti da je spomenik iz Kusonja ljepše obrađen, bogatiji tekstom i ornamentikom nego većina spomenika iz navedenih muzeja.

Tko je pronašao rimski spomenik u Kusonjama? Koga je o tome obavijestio? Kakav je bio odnos kulturnih ustanova prema spomeniku? Kako bi ti postupio kada bi pronašao sličan spomenik?

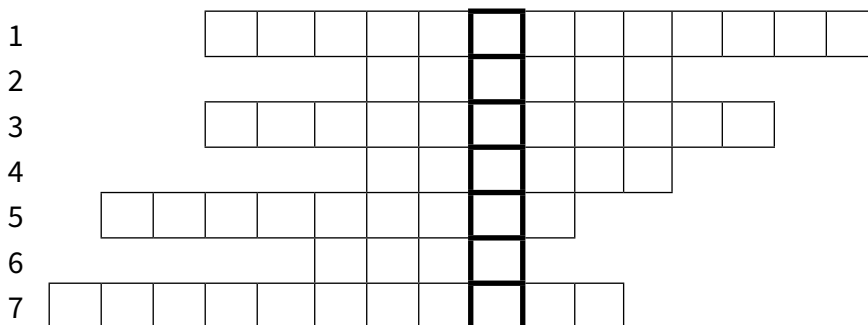

Rimska cigla iz Poljane s otiskom životinjskih šapa

VAŽNO!

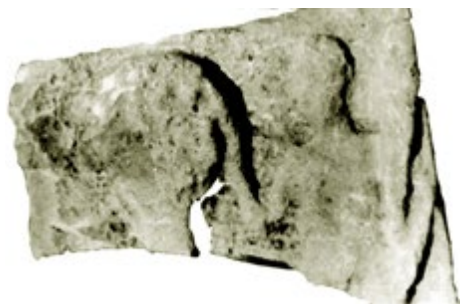
Jazi - starosjedioci
 - središte: Aquae Balissae
 Rimljani osvajaju pakrački kraj početkom 1. st.
 pr. Kr.
 Rimska cesta Siscia - Mursia
 Putna postaja Mannieana - Pakrac
 Kamena ploča s likom Herkula iz Pakraca
 Spomenik iz Brusnika - u Arheološkom muzeju
 u Zagrebu
 Rimski nadgrobni spomenik iz Kusonja
 Rimski nalazi iz Badljevine, Brezina i Poljane

1. Popuni križaljku i u uokvirenom ćeš stupcu dobiti ime sela u kojemu je pronađen rimski nadgrobni spomenik koji se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

1. Naziv rimskog grada koji je bio središte područja Jaza
2. Ime grčkog junaka čiji se lik nalazio na kamenoj ploči iz Pakraca
3. Građevina čiji su ostatci pronađeni u Kusonjama
4. Ime naselja u kojem je učenik pakračke škole pronašao rimski nadgrobni spomenik
5. Naselje s čak pet arheoloških lokacija iz rimskog doba
6. Ilirsko pleme koje je živjelo u pakračkom kraju
7. Ime rimskog vojnika kojemu se tri brata i nasljednici podigli kameni spomenik u Kusonjama

2. Ispod fotografije upiši što ona predstavlja, a na drugu crtu iz kojega mjesta spomenik potječe!

3. Nadopuni rečenicu!

Pakračkim je krajem prolazila rimska cesta koja je spajala dva velika rimska grada _____ i _____.

4. Opiši kako je postupio učenik osnovne škole u Pakracu kada je pronašao kameni spomenik u svom selu! Kako bi ti postupio?**5. Nadopuni rečenice!**

U naseljima _____ i _____ pronađeno je najviše rimskih nalaza u pakračkom kraju.

Na prostoru današnjeg Pakraca nalazila se rimska putna postaja _____.

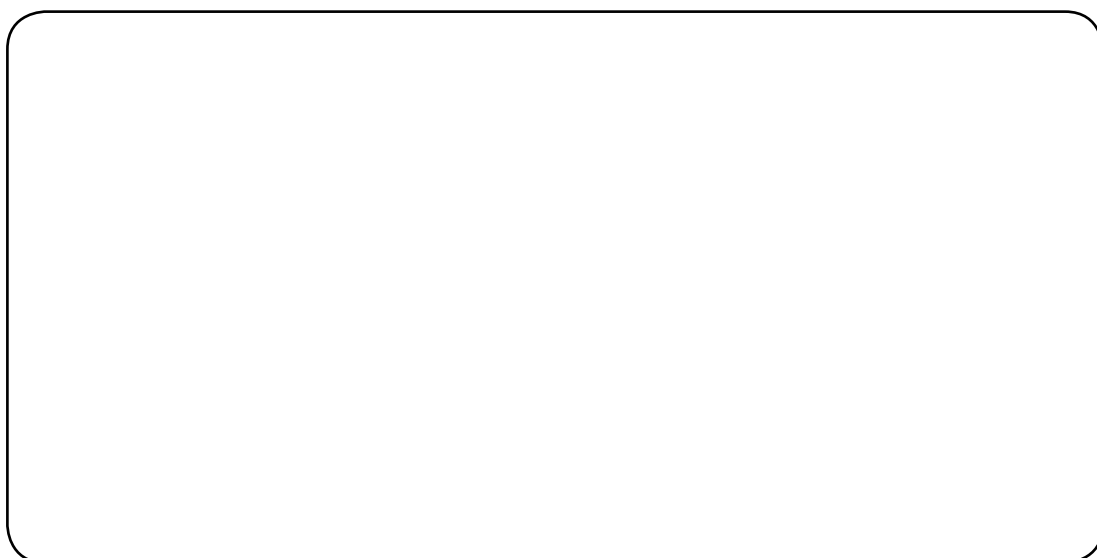
U _____ se nalaze ostatci rimske ceste.

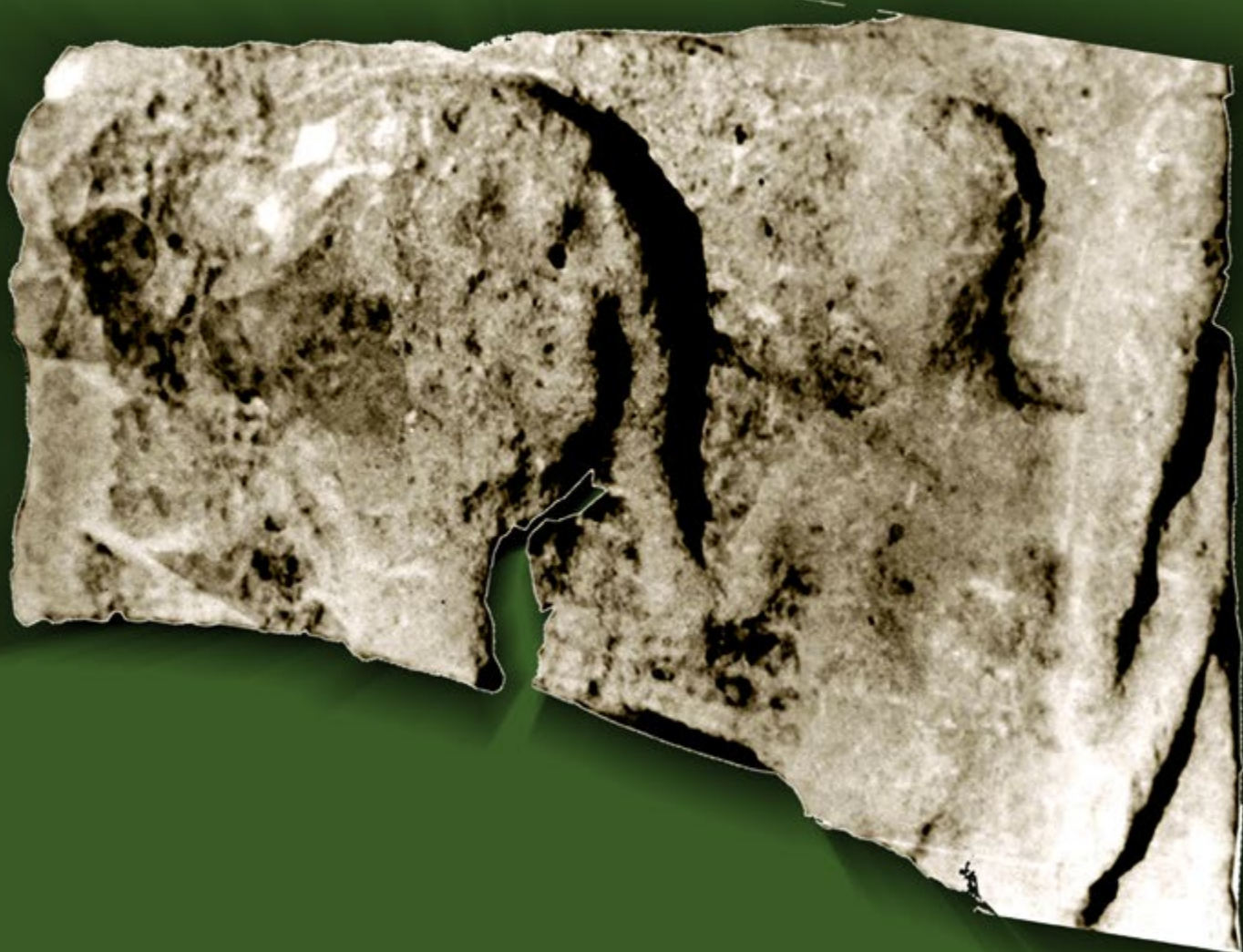
6. Riješi rebus!

”S’

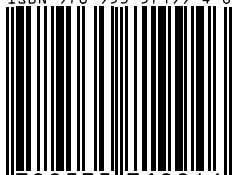

E

7. Izradi umnu mapu!

ISBN 978-953-57199-4-6

9 789535 719946